

Vakıflar Dergisi

Yıl: Aralık 2019 • Sayı: 52

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Bursa Emir Sultan Külliyesi Vakıfları (Kuruluşundan XVII. Yüzyıl Sonuna Kadar)..... The Waqfs of Bursa Emir Sultan Kulliyeh (from Establishment until the end of XVIIth Century) Nilüfer Ateş	
Osmanlı Dönemi'nde Tokat Ali Paşa Camii Vakıfları..... Waqfs of Ali Pasha's Mosque in Tokat During the Ottoman Period Ali Açikel	
Midilli'de Kreokopou Manastırı Arazi Gelirini Paylaşma Mücadelesi ve Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı..... The Struggle for Income Sharing of Kreokopou Monastery in Lesvos and Aziz Mahmud Hüdâyi Waqf İbrahim OĞUZ	
Hasankeyf İmam Abdullah Camii ve Zaviyesi Vakfı (16-18. Yüzyıllar) ..... Imam Abdullah Mosque and Zawiya Waqf in Hasankeyf Mehtap Nasıroğlu	
18. Yüzyılda Hayırsever Bir Padişah Kadını: Vuslat Kadın'ın Medine ve İstanbul Vakıfları ..... A Philanthropist Consort of Ottoman Sultan in the 18th Century: The Case of Vuslat Kadın's Medina and İstanbul Waqfs Abdullah Çakmak	
Osmanlı Döneminde Safranbolu Para Vakıfları..... Safranbolu Cash Waqfs in the Ottoman Period Abdulkadir Atar	
Çemişgezek Hamidiye Medresesi ..... Hamidiye Madrasah in Cemisgezek Celalettin Uzun	
Basra'daki Sahabe Türbe ve Mescitleri ile Vakıflarının Osmanlı Dönemindeki Durumu ..... The Status of the Tombs and Masjids in Basra that belong to the Prophet's Companions and Their Waqfs in the Ottoman Period Reyhan Şahin Allahverdi	
Osmanlı Macaristanı'nda Tekkeler, Türbeler, Şehitlikler ve Mezar Taşları..... Dervish Lodges, Tombs, Martyrs Burial Sites and Tomb Stones in Ottoman Hungary Mehmet Emin Yılmaz	
Topografik Etmenlerin İzinde: Edirne Selimiye Külliyesi..... Following the Topographical Factors: The Selimiye Complex in Edirne Murat Sav	
Kitabiyât..... Book Review	
Mihrişah Valide Sultan Vakfı ..... Yılmaz Kurt	
Vakıflar Dergisinden Seçmeler – IV ..... Yusuf Turan Günaydın	

Midilli’de Kreokopou Manastırı Arazi Gelirini Paylaşma Mücadelesi ve Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı*

İbrahim OĞUZ**

Öz

Osmanlı Devleti, fethettiği topraklardaki gayrimüslim dinî kurumların çalışmalarına, bazı durumlara dikkat etmeleri şartıyla ses çıkarmamış fakat bu kurumların elinde bulunan topraklar ve diğer mallardan vergi almayı da ihmal etmemiştir. Bu dinî kurumlar arasında manastırlar önemli yer tutarlar. Devlet, manastırların arazilerini, eskiden itibaren kendilerine ait olmaları halinde onlara vermiş ve bu araziler üzerinde ekilen ve dikilen ürünlerden vergi ödemelerini kendilerinden istemiştir.

Midilli Adası, fethiyle birlikte, devletin özel önem verdiği alanlardan birisi olmuştur. Bu önem adanın konumu, verimli toprakları ve yetiştirilen ürünlerle ilgilidir. Adanın verimli toprakları hem saray ve başkentin önemli bazı ihtiyaçlarını karşılamış hem de getirdiği vergi gelirleriyle devlete önemli faydalar sağlamıştır.

Adada bulunan Kreokopou Manastırı, geniş arazisi ve bu araziden alınan ürünleri ile dikkat çeker. Bu çalışmada, manastıra ait araziden elde edilen gelirin manastır, devlet görevlileri ve arazinin vergisine sahip bir vakıf tarafından nasıl paylaşılmaya çalışıldığı ve arazi gelirlerine sahip olma mücadelesinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Midilli, Çetre Köyü, Kreokopou Manastırı, Keşiş, Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı.

The Struggle for Income Sharing of Kreokopou Monastery in Lesvos and Aziz Mahmud Hüdâyî Waqf

Abstract

The Ottoman Empire did not interfere in the matters of non-Muslim ecclesiastical establishments as long as they took notice of certain rules set by the state; nevertheless it continued to charge taxes on their land and property. Some of the most important of those establishments are monasteries. If the monasteries owned their lands and properties before the conquest, the state did not expropriate them, yet it imposed taxes on the products obtained by cultivating the land.

The island of Midilli (Lesvos) was one of the places of special interest of the state. The reasons for that were its location, fertile soils and local products. The island’s fertile lands provided crops for the needs of the palace and the capital city, in addition to the tax revenues enjoyed by the state.

The Kreokopou Monastery is noteworthy because of its large lands and their products. This work aims at discussing the monastery’s income, its distribution among the monastery, the state and the waqf, and also the dispute between those parties over the income from these lands.

Key Words: Lesvos, Tzithra Village, The Kreokopou Monastery, Monks, Sheikh Aziz Mahmud Hüdâyî Waqf.

* DOI: 10.16971/vakiflar.668331; Değerli yardımlarından dolayı Yunanistan Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Coğrafya Bölümü’nden Dr. Stratis Anagnostou’ya teşekkürlerimi sunarım.

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Makalenin Geliş Tarihi / Received Date: 29-03-2019

Makalenin Kabul Tarihi / Accepted Date: 17.10.2019

Makale Rapor Durumu: Makale, iki akademik hakemin inceleme raporları neticesinde yayınlanmıştır.

Article Report Status: The article was published as a result of the review reports of two academic referees.

** Dr., Tarih Öğretmeni, Mersin Nevit Kodallı Güzel Sanatlar Lisesi. iboguzz@yahoo.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8198-9591>

Midilli Adası ve Midilli Vakıfları

Türkçe’de Midilli, batı dillerinde ise Lesvos veya Lesbos adıyla bilinen ada, Kuzey Ege’de, Doğu Sporat veya Saruhan Adaları denilen adalar grubunun en büyüğüdür. Adanın Türkçe ismi, Ortaçağ’dan beri adanın merkezini oluşturan Mytilene kasabasından gelmektedir (Şemseddin Sami, 1996: 4242). Anadolu’ya yakın adalardandır ve uzaklığı yaklaşık 12 kilometredir. Ada yüksek olmasa da aynı Batı Anadolu’da olduğu gibi engebeli bir yapıya sahiptir ve Akdeniz iklimi görülür. Fakat ziraata çok uygun değildir (Darkot, 1993: 283). Adanın bu engebeli yapısı, Midilli’yi tahıl bakımından Anadolu’ya bağımlı kılmıştır (Lithgow, 1650: 95). Ama bu olumsuz coğrafi yapıya rağmen Midilli Adası’nın zeytinyağı, şarabı, inciri ve hatta buğdayı eski zamanlardan beri ünlüdür (Hammer, 1330: 76).

Ada tarihi, İ.Ö. III. bin yıla kadar dayanır. Girit, Aka, Pers, Helen (Mansel, 1988: 21-83-293) ve İskender uygarlıklarının ardından Roma egemenliğine girmiş, Roma’nın ikiye ayrılması ile birlikte Doğu Roma sınırları içinde kalmıştır (Darkot, 1993: 283). Bizans egemenliği ile birlikte ada, Doğu Akdeniz ticaretinde söz sahibi olmak isteyen Venedik ve Ceneviz gibi dönemin güçlü devletlerinin bir rekabet alanı haline almıştır (Demircan, 2002: 363). Midilli Adası, ara ara Çaka Bey ve Venedik devletlerinin egemenliklerine girmişse de Bizans tarafından geri alınmıştır. 1354’te Cenevizli Francesco Gattilusio, Bizans İmparatoru Paleologos’a tahta geçmesi için yaptığı yardım karşılığında imparatorun hem kız kardeşini hem de çeyiz olarak Midilli Adasını elde etmiştir (Turan, 2000: 56, Heyd 2000: 571).

Midilli, 1462’de Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı egemenliği altına alındı. Böylece Osmanlı Devleti Ege’de önemli bir üsse sahip olduğu gibi, buradan geçen ticari yolları egemenlik altına almış, adalardan gelen korsan tehlikesini önlemiş ve Anadolu sahillerine yapılabilecek saldırılara karşı korumayı sağlamıştır (Tansel, 1985: 231, Ünal 2002: 12).

Fethin hemen ardından, adada vakıfların oluşmaya başladığı görülmektedir. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Midilli Şer’iyye Sicilleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi’nde (VGMA) yapılan araştırmalar sonucunda adada, Osmanlı dönemine ait 607 adet vakfa rastlanmıştır. Bunlardan 336 tanesi gayrimenkul sermayeli vakıf, 171 tanesi ise menkul sermayeli vakıftır. Geri kalan 100 vakfın sermayesinde ise hem menkul ve hem de gayrimenkul bulunmaktadır. Bu durumda, vakıfların % 44’ünü para vakıfları oluşturmaktadır. Adadaki vakıfların 407 tanesi Midilli kazası ve köylerinde, 117’si Molova kazası ve köylerinde, 54’ü ise Kalonya kazası ve köylerinde kurulmuştur. Dokuz vakfın kuruluş yeri hakkında ise bir bilgi yoktur (Oğuz, 2014: 119-121).

Adada kurulan 607 vakıftan 131 tanesinin izi, belgelerde elli yıl ve daha üzeri süre izlenebilirken, 40 vakfın izi yüzyıl ve üzeri sürülebilmektedir. Bu vakıflardan üçü 200-249 yıl aralığında kayıtlarda takip edilebilmekte, bir vakıf ise 250 yıl üzerinde izlenebilmektedir. Geriye kalan vakıfların, belgelerde izlenebilme süresi 1-49 yıl aralığındadır (Oğuz, 2014: 138-139-140). Adaya ait kayıtlarda karşımıza çıkan en eski vakıf, Hicrî 928 (Miladî 1522) tarihlidir (VİBMA, 2332). En yeni tarihli vakıflar ise Vakıf Tasfiye Defterleri’nden 1929 yılına kadar izlenebilen defterlerdir (Oğuz, 2014: 132). Tasfiye harici belgelerde rastlanabilen en yakın tarihli vakıf ise H. 1341 (M. 1923) tarihli bir para vakfıdır (VGMA, VMD, 184/166/1326).

Aziz Mahmud Hüdâyî

1541 yılında Şereflikoçhisar’da doğmuş, Celvetiyye tarikatının kurucusu, şair ve mutasavvıftır. Hocası Nazırzâde Ramazan Efendi ile birlikte Edirne, Mısır ve Şam’da bulunmuş, daha sonra Bursa’ya nâib olarak tayin edilmiştir. Hocasının vefatı üzerine bir süre resmî görevinden ayrılmış ve Muhyiddin Üftâde’nin yanında tasavvufî terbiyesini tamamlamıştır. Daha sonra dönemin şeyhülislâmı Hoca Sadettin Efendi’nin

ısrarıyla İstanbul'da Küçükayasofya Camii Tekkesi'nde şeyhlik ve Fatih Camisi'nde vaizlik görevlerinde bulunmuştur (Yılmaz, 1991: 338). Doğumu Osmanlı Devleti'nin yükselişinin en tepe noktası kabul edilen Kanuni Sultan Süleyman döneminde olmuş ve hayatı boyunca sekiz padişah devri (Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa, II. Osman, IV. Murad) görmüştür (Yılmaz, 1999: 27). Asıl ismi Mahmud'dur. "Aziz" ismi eserlerinde geçmez ve kendisi için diğer kişilerin özellikle yazarların kullandığı bir sıfattır. "Hüdâyî" ismi ise şiirlerinde kendisinin kullandığı mahlasıdır ve şeyhi Üftâde tarafından verilmiştir. "Doğru yola mensup" anlamındadır (Yılmaz, 1999: 42).

1589'da Üsküdar'da bugünkü Hüdâyî Camii/Dergâhı'nın bulunduğu yeri satın almış, 1595'te dergâhın inşaatını tamamlanmıştır. Yine Üsküdar'da, Bulgurlu Köyü'nde bir çilehane ve bir hamam yaptırmıştır. Bu alan I. Ahmed tarafından Aziz Mahmud Hüdâyî adına tescil edilmiştir (Yılmaz, 1991: 338-339).

Kanuni'nin kızı Mihrimah Sultan'ın, Rüstem Paşa'dan olan kızı Ayşe Sultan ile evlendiği söylentisi var ise de bu kesin değildir. Bu duruma, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin padişahlar ve devlet adamları, dolayısıyla sarayla olan ilişkilerinin neden olduğu söylenebilir (Yılmaz, 1999: 73-74). 1628 yılında vefat eden Hüdâyî'nin on bir çocuğu olmuştur. Bunlardan altısı kızdır ve nesli kızları Ümmügülsüm, Zeynep ve Fatma Zehra tarafından devam ettirilmiştir (Yılmaz, 1991: 339).

Aziz Mahmud Hüdâyî öğrenciliği sırasında Nureddinzâde Muslihuddin, Mısır'daki naipliği zamanında Kerimuddin Halvetî aracılığıyla Halvetî, Bursa'daki görevleri sırasında ise Üftâde aracılığıyla Bayramiyye'nin Celvetî koluna girmiştir. Hüdâyî'nin kendisi, Celvetî tarikatından olduğunu bizzat ifade etmiştir (Yılmaz, 1999: 157). Celvetiye, Bayramiyye tarikatının Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından kurulan bir koludur. İbrahim Hakkı Bursevî, Celvetiye'nin ilk defa İbrahim Zahid-i Geylânî'den ortaya çıktığını söyler. Ancak tarikat olarak, Aziz Mahmud Hüdâyî zamanında meydana gelmiştir. Esas olarak Halvetiye'nin bir kolu olan Celvetiye Zahidiyye, Safeviye ve Bayramiye ile de birleşir. Bazı İslam bilginlerine göre Celvetiye, Bayramiye'den doğmuştur. Aziz Mahmud Hüdâyî zamanında Anadolu ve Balkanlarda, özellikle İstanbul, İzmir, Balıkesir, Orta Anadolu ve Balkanlar'da yaygınlaşmıştır. İstanbul, bu tarikatın en yaygın bulunduğu yer olmuş, Balkanlar ise en yaygın tarikatlardan birisi haline gelmiştir (Yılmaz, 1993: 273-274).

Hüdâyî, padişahlara yazdığı mektuplarla da öne çıkmış bir şahsiyettir. Öğrencilik dönemine rastlayan Kanuni ve II. Selim dışında, yaşadığı dönemde tahta geçen diğer altı padişahla daima irtibat halinde bulunmuştur. Padişahlara, Hüdâyî tarafından yazılan mektup sayısı yüz yetmiş ikidir ve bu mektuplar hem o dönemin tarihine ışık tutması ve hem de din-devlet ilişkileri ile sufilere padişahlara olan etki ve nüfuzlarını göstermesi bakımından önemlidir (Güven, 2012: 114). Hüdâyî, yazdığı bu mektuplarda padişahlara nasihat etmiş ve toplumda yaşanan aksaklıkları bildirmiştir (Kemal, 2004: 52).

Aziz Mahmud Hüdâyî, Osmanlı'nın en parlak döneminde siyaseti yönlendirerek, Osmanlı tarihine önemli bir katkıda bulunmuştur. Döneminde, sivil toplumun en güçlü temsilcilerinden birisi olarak toplumun siyasetten kopmasını engellemiş ve halkla saray arasında adeta bir köprü görevi görmüştür. Padişah ve devlet adamlarına yaptığı ve zaman zaman hayli sert olan uyarılarla devlet ve toplum arasındaki bağların sağlamlaşmasına katkıda bulunmuştur. Amacı, devlet ve toplumun karşı karşıya gelmesini önlemek ve devletin halkına karşı adaletli, hukuka saygılı, ahlaklı ve şefkatli davranmasını sağlamak olmuştur (Kemal, 2004: 67).

Kreokopou Manastırı

Osmanlıca belgelerde *Kirkoku*, *Kirkoblu*, *Kirkoylu* veya *Taksiyarhi Kirkoku* olarak geçen manastırın gerçek ismi Kreokopou veya Kriokopou Manastırı’dır. Kayıtlarda, manastırın ismi Kutlu Manastır olarak da geçer (BOA, C.Ev. 603/30414). Aynı zamanda bazı kaynaklar manastıra Turkopoyi¹ Manastırı da dendiğini belirtmektedir (BOA, *TT.d.* D.No: 264; Kampouridis, 2016: 267; Karydis-Kiel, 2000: 96). Yer olarak adanın kuzey-batı kısmına doğru olan alanda, modern Antissa diye de geçen bugünkü Antissa’ya² yakın olan Çetre (Τζέτρα) veya diğer adıyla Aya Todori köyü civarında bulunur. Osmanlı dönemine ait belgelerde köy Midilli sancağı, Molova nahiyesine bağlı olarak geçer. Rum Patrikhanesi ile Vergi İdaresi arasındaki 1880 tarihli bir yazışmada manastırın yeri tarif edilirken, yer olarak Hindre veya Hidre (bugünkü Hidira) köyünde olduğundan bahsedilmektedir (Hamoudopoulos, 1880: 53-54). Oysa manastır, Antissa ile Hidira köyleri arasında fakat Hidira’ya daha uzak bir mesafede, Çetre köyü yakınındadır. Bu durumun nedeni, büyük bir ihtimalle belgelerdeki, Çetre ve Hidira köylerinin yazımı arasındaki benzerlikten dolayı olan bir yanlış okuma olmalıdır.

Manastıra ait ilk bilgiler Miladî 1331 tarihine kadar gitmektedir. Dönemin patriği olan İsaia’s’a ait bir resmi yazıya göre (siggilion), manastırın açılış tarihi 6 Nisan 1331’dir. (Miklosich vd., 1860: 165). Bir erkek manastırı olan Kreokopou Manastırı, XVI. yüzyıl ortalarında bazı düzenlemeler geçirmiş ve 1605’de manastıra yeni bir ana kilise (katholikon) eklenmiştir (“Churches of Lesvos”, 2011: 9). Kathalikon kitabesinde, kilisenin 20 Ağustos 1605 tarihinde açıldığı yazmaktaydı (Hamoudopoulos, 1880: 54). Ardından, kötü yönetim ve fazla harcama nedeniyle ağır finansal sorunlarla uğraşmak zorunda kalan manastır, 1821’de tamamen kapanmıştır (“Churches of Lesvos”, 2011: 9).

Kreokopou Manastırı’nın ismine, H. 954-955 (M. 1548) tarihli tapu tahrir defterinde (BOA, *TT.d.* D.No: 264) ve ardından H. Muharrem 998 (M. Kasım-Aralık 1589) tarihli bir fermada rastlanır. Midilli ve Molova kadılarına gönderilen bu fermada, Kreokopou ve adadaki diğer manastırların vergilerinin toplanma usulleri açıklanmaktadır. (Karydonis, 1900: 100-101). Manastıra ait emlak ve arazi, H. 1030 (M. 1620-1621) yılında tahrir olunmuş (BOA, C.Ev., 389/19734), arazi öncelikle mirlivâ hassı olarak ayrılarak, Telonya mukataasına bağlanmıştır. Fakat H. Zilhicce 1033 (M. Ekim 1624) tarihli bir belgede, manastırın öşür ve rüsûm vermemek için bir yol bularak, Hasbahçe ve Kuşhane mühimmatna senede belli bir miktar karşılığında bağlandığı ve bu nedenle az vergi ödediği, bunun da mukataaya zarar verdiği şikâyet konusu olmuştur (BOA, *TS. MA. d.* 2574). Bu şikâyet sonucunda olmalıdır ki manastır arazisi geliri, H.12 Ramazan 1033 (M. 28 Haziran 1624) tarihinde, Sultan IV. Murat tarafından Aziz Mahmud Hüdâyî Camii ve Türbesi’ne vakıf ve temlik olarak hatt-ı hümayûn ve mülknâme-i hümayûnla verilmiştir. Mülknâme-i hümayûnda, manastıra ait arazinin gelirinin, tüm vergileri ile Aziz Mahmud Hüdâyî’nin mülkünde ve tasarrufunda olduğu bildirilmektedir. H. Şevval 1082 (M. Ocak/Şubat 1672) tarihli Hatt-ı Hümayun’la manastırdaki keşişlerin Has Ahır’a (İstabl-ı Âmire) yıllık 366,5 okka zeytinyağı ödemesi gerektiğine karar

1 Turkopoyi isminin bir yazım veya okuma yanlışlığı mı olduğu veya Türk kelimesine atıfta bulunularak mı bu ismin kullanıldığı konusunda elimizde herhangi bir bilgi yoktur. Zira Türk kelimesi ile ilgili ise sonundaki “poyi”nin de bir anlamı olması gerekir. Oysa Yunanca da böyle bir kelime veya ek yoktur ve Türk kelimesi ile birleştirildiğinde bir anlam da oluşturmamaktadır. İsim muhtemelen yanlış okuma veya yazma nedeniyle ortaya çıkmış olmalıdır. Belki de Dr. Stratis Anagnostou’nun küçük bir ihtimal olarak gördüğü gibi, manastır arazisinin, adadaki diğer manastırlardan ayrı olarak Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı’na temlik edilmesi, manastırın Türk kelimesinden türetilen bir isimle adlandırılmasına neden olmuş olabilir mi?

2 Metinde modern veya bugünkü Antissa denmesinin nedeni, eski Antissa ile bugünkü Antissa’nın aynı yerde bulunmamasıdır. Eski Antissa, Yunanca’da “ Αρχαία Άντισσα” olarak yazılan, adanın kuzeyinde, deniz kıyısında yer alan bir yerleşim yeridir. Bugünkü Antissa ise Osmanlıca belgelerde *Telonya*, *Telvine*, *Tilvinye* veya *Telvinye* adıyla geçer ve daha içeride, Çömlek (Skalochori) ile Sıgri (Sigri) arasında ve yukarıda adı geçen Çetre köyü yakınında yer alır.

verildiği yazılmıştır (Hamoudopoulos, 1880: 53). H. 15 Muharrem 1083 (M. 13 Mayıs 1672) tarihli bir fermenda manastır sınırlarının bozulmasından dolayı, bu sınırların yeniden belirlendiği ve deftere kaydolduğundan bahsedilir (BOA, C.Ev., 389/19734).

1730 ve 1744 tarihlerinde, I. Mahmud döneminde, konu hakkında bilgi isteyen psikoposlar ve Rum Patriği'ne yazılan fermanlarla, suç işleyen keşişlerin nasıl yargılanacağı konusuna açıklık getirilmiştir. Buna göre suç işlemiş olan keşişler, sadece psikoposlar veya patrik tarafından cezalandırılacaklardır. Aynı fermanla, Midilli'de bulunan manastırların haraç veya cizye vergilerini tam olarak ödemeleri gerektiği belirtilmiş ve bu vergilerin, Kreokopou Manastırı hariç, yerel yöneticilere değil, doğrudan İstabl-ı Âmire'ye ödenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Kreokopou Manastırı ise üzerine düşen vergiyi, doğrudan Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Camii Vakfı'na göndermekle sorumlu tutulmuştur. 1792 tarihli başka bir ferman ise, yine Midilli'de bulunan manastırlarda suç işleyen keşiş olması durumunda nasıl davranılması gerektiği ve buradaki manastırlarda bulunan keşişlerin ödedikleri vergilerin hafifletilmesi ve düzenlenmesi ile ilgili ricada bulunan Rum Patrikliği'ne cevap niteliğindedir. Fermenda, Kreokopou Manastırı özelinde, bu manastırın yıllık olarak vergisini İstanbul'daki Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı'na, her bir okka zeytinyağı için 4 akçe olmak üzere ödemesi gerektiği buyurulmaktadır (Karydonis, 109-110-111).

1808 tarihinde Patrik V. Gregorius, *siggilion* diye adlandırılan patrikliğe ait resmi yazı ile Kreokopou Manastırı'na çok uzak olmayan, Dafya köyü yakınlarındaki Leimonos Manastırı'na bir baş keşiş (gumeno-igoumenos) atamıştır. Bu atama sırasında bazı Hristiyanlardan, Kreokopou Manastırı'nın terk edildiği ile ilgili bir duyum aldığından bahisle, bir emirle Leimonos Manastırı keşişlerinden, Kreokopou Manastırı için bir lider yani igoumenos seçilmesini ve manastırın tamir edilmesini istemiştir (Hamoudopoulos, 1880: 54-55; Karydonis: 118, 190)³.

1 Eylül 1811 tarihinde (H.12 Şaban 1226) Molova ve Kalonya kadılarına, Sultan II. Mahmut tarafından gönderilen bir fermanla, keşişlerin yargılanmasının sadece psikoposlar tarafından yapılabileceği bildirilmiştir. Aynı emirde, adadaki Kreokopou Manastırı dâhil, diğer manastırların vergilerini İstabl-ı Âmire'ye göndermeleri gerektiği hatırlatılarak, Kreokopou Manastırı'nın ise üzerine düşen verginin İstabl-ı Âmire'den, Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı'na transfer edildiği belirtilmiştir. Aynı zamanda ferman, adadaki görevlilerin, keşişleri rahatsız etmemeleri gerektiği konusuna da dikkat çekmekteydi (Hamoudopoulos, 1880: 54-55). Fakat bir süre sonra adadaki görevliler, merkezin bu emirlerini dinlemeyerek Kreokopou Manastırı arazilerine el koymuşlar ve manastırdaki keşişleri adadaki diğer manastırlara kovmuşlardır. Patrik V. Gregorius'un arazilerin geri verilmesiyle ilgili yaptığı girişimler ise sonuçsuz kalmıştır (Hamoudopoulos, 1880: 55-56). Manastır'ın 1821 tarihinde kapandığı ve Patrik V. Gregorius'un da Yunan İsyanı nedeniyle idam edilmesi göz önüne alındığında, bu olayların 1820-1821 yılları civarında olduğunu söyleyebiliriz. 1880'de Patrikhane, Osmanlı Hükümeti'nden tekrar bu haksızlığın düzeltilmesini istemiştir. Hükümet ise arazilerin satışının ertelenmesi emrini vererek, dosyanın Molova'daki mahkemeye getirilmesini istemiştir. Ortodoks Kilisesi'ni N. Sullidis'in temsil ettiği (Hamoudopoulos, 1880: 55-56) bu davanın sonucu hakkında elimizde herhangi bir bilgi yoktur.

Manastır Arazisi'nin Durumu ve Uyuşmazlıklar

Manastırların varlıklarını devam ettirebilmeleri ve kurulma amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için bunu sağlayabilecek gelirlere ihtiyaçları vardır. Bu yüzden toprak ve tarımsal faaliyetler, manastırların temel

³ Bu iki kaynaktaki tarihler birbirini tutmamaktadır. Hamoudopoulos, Patrik V. Gregorius'un bu yazısı için 24 Haziran 1808 tarihini verirken, Karydonis ise 24 Haziran 1792 tarihini işaret eder. Oysa Patrik V. Gregorius 1797-1798, 1806-1808 ve 1818-1821 tarihleri arasında Patriklik görevinde bulunmuştur. Bu nedenle bu yazının 1792'de yazılmış olması mümkün değildir.

servet kaynağı haline gelmiştir. Bu serveti arttırabilmek için de manastırların büyük miktarlarda toprak ve çeşitli diğer mülklere sahip oldukları aşikârdır. Manastırların, bu serveti gelire dönüştürebilmek için yapması gereken ise ellerindeki bu mülklerin verimli şekilde işletilmesidir (Adıyeke, 2015: 574). Kreokopou Manastırı’nın bu örneğe uygun bir kurum olduğu kayıtlardan kolayca görülebilmektedir. Manastır, komşu köy sınırları içine de giren 41 ayrı mevzide tarla bağ ve bahçeye sahipti. Ayrıca manastırda 50 ile 60 civarında rahip bulunduğu, sınırlarının mezralar, tepe ve nehirleri içine alacak kadar geniş olduğu da bilinmekteydi. (BOA, C.Ev., 389/19734).

Manastırların gelir elde etmek amacıyla sadece buldukları bölgede değil, başka bölgelerde de mülk sahibi olmaları, sıkça rastlanılan ve geliri olabildiğince arttırma isteğini ortaya koyan bir durumdur (Adıyeke, 2015: 567). Kreokopou Manastırı’nın yukarıda saydığımız mülklerinin, manastıra oldukça uzak sayılabilecek Çömlek (Skalachori) ve Hidira gibi köylerin civarına yayılması (Hamoudopoulos, 1880: 53; BOA, HH.d., 20574), hatta manastırın denizden oldukça içeride kalmasına rağmen, Guna isimli mevki-deki tarlanın, ...*civâr-ı selâsesi deryâ*... diye tarif edilmesi, bu duruma güzel bir örnek oluşturabilir (BOA, C.Ev., 389/19734; BOA, HH.d., 20574).

Kreokopou Manastırı’na ait arazilerin tahririnden sonra, buralardan elde edilen gelirlerin hem manastır rahipleri, hem de bu vergi gelirine sahip olan veya olmak isteyen resmî veya gayri resmî kişiler arasında bir mücadeleye neden olmaya başladığını görürüz. Arazinin büyüklüğü ve gelirinin fazlalığı karşısında bunun doğal olduğunu söyleyebiliriz. 1730 tarihli bir kayıta, Midilli Adası’nda bulunan manastırlara ait ödenmesi gereken zeytinyağı miktarlarına bakıldığında.⁴ Kreokopou Manastırı’nın, belgede sayılan dokuz manastır içinde üçüncü sırada bulunduğu görülür ki bu da manastıra ait arazinin getirdiği gelir bakımından bize bir fikir verebilir (BOA, MAD.d. no: 10490).

Belgelerde manastır arazisi ile ilgili rastlanılan problemlerden biri, 1589 tarihli fermanda yer alır. Ferman, Midilli ve Molova kadılarına yazılmış bir emirdir. Buna göre, içlerinde Kreokopou Manastırı da olmak üzere, adadaki manastırlarda yaşayan keşişler, devlete şikâyetle bulunarak, adadaki devlet görevlilerinin kendilerini daha fazla vergi vermeleri konusunda rahatsız ettiğini iddia etmekteydiler. Keşişlere göre vergiler, maktu 98.000 akçe olarak her yıl düzenli bir şekilde ödenmesine rağmen, devlet görevlileri keşişlerin ellerindeki arazilerin sadece bir kısmını maktu olarak ödediklerini diğer kalan kısımların vergilerini ise kendilerine ödemek zorunda olduklarını savunmaktaydı. Bu karşılıklı iddialar fermanda sıralandıktan sonra, sorunun çözümü konusunda, manastırlara ait eskiden beridir onların olan veya satın alınanların -ki bunlar evler, bağlar, değirmenler, bahçeler, dükkân ve depolar ile hayvanlar olarak işaretlenmiştir- dokunulmaz olduğu bildirilmiş, bunların keşişler, manastıra sığınanlar, hacılar ve çalışanlara ait olduğunun altı çizilmiştir. Fakat bunların aynı zamanda satılamayacağı, sadece kiralanabileceği, buralardan alınacak vergi oranının ise % 10 olacağı anlatılarak, bir keşişin ölmesi halinde ona ait para veya yerlerin diğer keşişlere ait olacağı belirtilmiştir (Karydonis, 1900: 100-101).

Manastıra ait emlâk ve arazi, H. 1030 (M. 1620-21) tarihinde tahrir olunmuş, ardından M. 1624’te Sultan IV. Murad tarafından Mülknâme-i Hümâyûn ile İstanbul’daki Üsküdarî Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî vakfının tasarrufuna verilmiştir. Bununla ilgili yazılan fermanda, bu tasarrufun manastıra ait tarlalar, bağlar, değirmen, kıymet biçilmiş veya biçilmemiş ağaçlar üzerinde olduğu belirtilmektedir. Ayrıca ferman, adada bulunan görevlilerin, manastıra müdahalesini veya herhangi bir saldırıda bulunmasını da yasak-

4 Adı geçen dokuz manastırın H. 1141 senesi için İstabl-ı Âmire’ye ödemeleri gereken zeytinyağı miktarları vukiyye cinsinden şöyledir: Limonas-1962,5, Ayo Yani-428, Lagosa-300, Katedri ve Suda-100, Dyonisio-116, Taksiyarhi-107, Tasarya-100, Hristos-71 ve Aya Yorgi-86.

lamıştır. Bu mülknâmenin yazılma nedeninin, manastır üzerindeki vergilerle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Mülknâmede manastırın mirlivâ hassı olduğu, buradan elde edilen çeşitli ürünlerin Aziz Hüdâyî camisi ve türbesinin kandil yağını karşılamak amacıyla ayrıldığı belirtilmiştir (BOA, C.Ev., 389/19734).

Durum 4-5 sene böyle devam etmişken, adadaki emniyetten sorumlu görevliler ve mirlivanın, elde edilen ürünlere el koymaya çalıştığı şikâyet konusu olmuştur. Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı cizyedârı olan Osman Dede isimli şahsın padişaha bu konuyla ilgili yazdığı arzuhâl sonucunda H. 12 Ramazan 1033 (M. 28 Haziran 1624) tarihinde yazılan mülknâmede, *...Aziz mûmâ-ileyhe temlik ve ihsân eyledim...manastır hudud ve sınırına vâki olan arâzi ve mezârî ve bağ ve bağçeleri ve cibâl ve eşcâr ve tilâl ve enhârî ile ve yava ve kaçgun ve mâl-ı mefkûdu ve ferâh-ı arâzi ve öşr-i gallâtı ve resm-i ganemi ve sair...Aziz müşârûn ileyhın mülk ve hakk-ı sarfı olub...*denilerek, arazi ve içindekilerin vakfa temlik edildiği kesin olarak onaylanmıştır (BOA, C.Ev., 603/30414) .

Arazilerin, padişah tarafından Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî'ye temlik edilmesinin ardından, Hüdâyî de buradan gelecek paranın fakirlere harcanmasına karar vermiştir. Fakat Şeyh'in 1628 tarihinde ölümünün ardından, 1671 tarihinde adaya gelen bir devlet görevlisinin, manastır rahiplerini vergiye zorladığı görülmektedir. Görevli, manastırdaki rahiplerin vergi ödemesi gerektiğini söyleyerek, bundan böyle bu rahiplerin vergi olarak 366,5 kıyye zeytinyağını, cizye vergisi olarak, her yıl İstabl-ı Âmire denilen Has Ahırlar'a gönderecekleri emrini vermiştir (İşbilir, 2004: 108-109). Bu yeni vergi, vakfa gönderilen yıllık öşürden ayrı olarak konulmuştu. Aşağıda değinileceği gibi, bu durum birkaç yıl bu şekilde devam etti ve haklı olarak, vakıf yöneticilerinin tepkisine neden oldu. Onlara göre manastır arazisinden gelen tüm para, sadece vakfa tabi olmalıydı ve bu bizzat IV. Murad tarafından vakıf kurulurken verilen bir emirdi. Vakfiyeye göre de değiştirilmesi mümkün değildi. Vakıf yöneticilerinden gelen bu itiraz üzerine defterlerde yapılan incelemeler sonucunda, itirazın haklı olduğu anlaşılmış ve manastır arazisinden gelen tüm paranın vakfa ait olacağına karar verilmiştir (İşbilir, 2004: 108-109).

Manastıra ait araziler ve bu arazilerden gelen gelirlerin problem oluşturması üzerine H. 15 Muharrem 1083 (M. 13 Mayıs 1672) tarihinde yazılan bir emirde *...manastır-ı mezbûre tarlalarının hudûd ve sınırları bozulmağla...müceddeden sınırları ile tahrîr ve eşcârları ta'dil ve kemâkân vakfiyesi üzere defter-i cedîd-i hâkaniye kayd olundu* denilerek, manastıra ait arazi, tarlalar ve ağaçların yeniden tahrir olduğu belirtilmektedir (BOA, C.Ev., 389/19734). Yapılan bu tahrir sonucunda, manastır arazisi üzerinde 41 adet mevzi üzerinde, 270 kilelik⁵ tarla, 25 ırgatlık⁶ bağ ve bahçe bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, bu sayılan yerlerin dâhilinde 849 adet zeytin ağacı, 52 adet dağınık halde incir ağacı, yine dağınık olarak 152 palamut ağacı, cinsleri verilmemiş 9 adet çeşitli ağaç bulunmaktaydı (BOA, HH.d., 20574; BOA, C.Ev., 389/19734). 1880 tarihli Rum Patrikhanesi ile vergi idaresi arasındaki bir yazışma da manastıra ait bu mülkleri, 1673 tarihli fermana dayanarak, hemen hemen doğrulamaktadır. Buna göre manastırın mülkü 40 tarla, 2 bahçe, 2 bağ, 1 su değirmeni, 839 zeytin, 152 palamut, 52 diğer tür ağaç, 9 meyve ağacı ve 5 işçiden oluşmaktadır (Hamoudopoulos, 1880: 53-54). Bütün bu sayılan kıymetlerle beraber, manastıra ait öşür, bağ-bahçe, palamut, zeytin, kovan ve diğer vergilerin yıllık miktarı 300 akçe olarak belirtilmektedir (BOA, C..Ev., 389/19734; BOA, HH.d., 20574).

5 Kilelik; Bir kilelik tohumun ekildiği arazi parçası. Kilelik ile ilgili bkz: Önder (2012). 14. Yüzyıldan Bugüne Türkiye Türkçesinde Toprak Ölçümü. *Acta Turcica*, Yıl: 4, Sayı: 1, s. 62-79.

6 Ölçünün, bir işçinin işleyebileceği alan olduğu düşünülmektedir. Alan ölçüsü olarak 2 evlek veya yarım dönümdür. Bk. Taşkın (2005).

Manastır arazisi ile ilgili bir diğer problem, H. 1211 (M. 1709) tarihine ait belgede geçen bir anlaşmazlıktır. Midilli ve Molova kadılarına hitaben yazılan bu emirde, yerli halktan Türkmenoğlu Mustafa ve Mumcuoğlu Hüseyin isimli kimselerin, Kreokopou Manastırı’na ait ve Aziz Hüdâyî Vakfı’nın toprağı olan bağ ve bahçelerden, birkaç yıldan beridir fuzuli öşür aldıklarından şikâyet edildiğine dikkat çekilmektedir. Buna göre adı geçen bu kişiler, bu öşürleri aldıkları gibi aynı zamanda yağ, peynir, zeytin gibi azıklara ve hatta ballara da el koyarak, toprağı işleyenlerin ve bu malları üretenlerin zor durumda kalmalarına neden olmaktadır. Emir, bu şeriata ve kanuna aykırı durumun önlenerek, el konulanların geri alınmasını ve araziye olan müdahalelerinin men edilmesini istemekteydi (BOA, C.Ev., 3069).

M. 1761 tarihinde, Üsküdârî Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı mütevellisi olan Fatma Hanım’ın bir arzuhali dikkat çekmektedir. Fatma Hanım’ın şikâyeti, ecdadı olan Aziz Mahmud Hüdâyî’ye dönemin padişahı tarafından temlik olunan Kreokopou Manastırı arazisi üzerindeki vergilerle ilgiliydi. Şikâyette, temliknâmeğe göre manastır rahipleri ve araziye ekip-biçenlerin her yıl vakfa belli bir miktar zeytinyağı vermesi gerektiği gibi, aynı zamanda öşür ve diğer vergileri de vakfa ödemek zorunda oldukları belirtilmekteydi. Fakat hem rahipler ve hem de araziye ekenler *...beher sene Aziz müşârûn-ileyhin vakf-ı şerifi için ma’lûmü’l-mikdâr revgân-ı zeyt veririz gayri öşr resmi nâmıyla şey vermeyiz...* diyerek başka vergi ödemek istememekteydiler. Fatma Hanım ise bu kişilerin, öşür vergisi yanında bağ-bahçe ve zeytin vergisi ile kovan ve palamut vergisi de vermeleri gerektiğini savunmaktaydı. Mütevelliyeye, kanuna ve şeriata aykırı olan bu durumun önlenerek, vergilerin ruhbanlar ve ziraat edenlerden aliverilmesi için Molova kadısına gerekli emrin verilmesini rica etmekteydi (BOA, AE. SMST. III, 155/12197). Burada problemin, Mülknâme-i Hümâyûn’da belirtilen bir durumla ilgili olduğu anlaşılmalıdır. Mülknâmede, Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı’nın manastır arazisi üzerindeki hakları sayılırken manastıra ait tarla, bağ, değirmen ve içerisindeki tüm ağaçların bu hakların içinde olduğu açıkça belirtilerek, verginin maktu olarak zeytinyağı ile vakfa ödeneceği açıklanmaktaydı. Fakat aynı zamanda manastır rahiplerinin de eğer temlik tarihinden sonra herhangi bir emlak veya araziye sahip olurlarsa, buna ait vergileri ayrıca ödemek zorunda oldukları da mülknâmeğe yazılmıştı (BOA, C..Ev., 389/19734; BOA, C..Ev., 603/30414).

Manastırla ilgili bir diğer anlaşmazlık konusu, cizye ile ilgilidir. Bir şer’î vergi türü olan cizye, Osmanlı Devleti için hem toplanması hem de harcanması önemli bir vergiydi. Cizye mükellefleri âlâ, evsat ve *ednâ* olarak üç gruba ayrılırlardı. Bu terimler sırasıyla zengin, orta halli ve fakir gruplar için kullanılırdı. Cizye, değişmez ve sabit miktar olan *maktû* ve şahıslardan toplanan vergi olan *cizye-i ale’r-ruûs* olmak üzere iki çeşitti. Rahipler ve keşişler bazı yerlerde ilk dönemlerde cizyeden muaf tutulmuşlar fakat 1692’deki fermanın ardından bunlar da cizye mükellefi haline gelmişlerdi (İnalçık, 1993: 45-46). 1709 tarihli Midilli Adası Kanunu, adadaki keşişlerin çalışabilir durumda olanlarının, cizye ödemekle yükümlü olduğunu belirtmekteydi (Barkan, 1943: 337).

Kreokopou Manastırı rahipleri ile ilgili cizye şikâyetinin sahibi, o tarihte Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı mütevellisi olan es-Seyyid Ahmed isimli kişiydi. Es-Seyyid Ahmed’in yazdığı arzuahalden anlaşıldığına göre, manastır rahiplerinden cizyeler *ednâ* hesabına göre toplanmaktaydı ve tutarı 366,5 kıyye⁷ zeytinyağına rast geliyordu. Zeytinyağı, her sene bizzat manastır tarafından İstabl-ı Âmire’ye teslim edilmek zorundaydı. Belgede bu durumun, 1672 senesinde belirlendiği ve H.1098 (M. 1686-87) senesinde ise aynı miktarın Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî’nin Camii ve Türbesi için teslim edilmesi hususunda emir verildiği belirtilmekteydi (BOA, C.Ev., 389/19734). Bu durumda, manastır arazisine ait verginin, maktu olarak 366,5 kıyye yani bugünkü hesapla yaklaşık 470 kg. zeytinyağı olduğu ve her yıl İstanbul’daki Has Ahırlar’a

7 Kıyye veya Okka, yaklaşık 1,2828 kg.’a eşit bir Osmanlı ölçü birimidir. Kıyye için bk: Hinz (1990, s. 30).

teslim edilmek suretiyle 1672'deki tahrirden itibaren 1686-1687 yılına kadar bu şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu tarihten itibaren ise vergi, o dönemki mütevellî Fatma Hanım'ın yukarıda işaret ettiğimiz şikâyeti sonucunda, tamamıyla Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı'na teslim edilmeye başlanmıştı.

Burada ilgi çeken durum, manastır keşişlerinin cizye vergisi ödemeleridir. 1692 yılındaki cizye reformuna kadar Osmanlı Devleti'nin geleneği, yukarıda da bahsedildiği gibi, bazı yerlerdeki manastır rahip ve keşişlerinden cizye vergisi alınmaması yönündeydi. Fakat bunların istisnalarına rastlanmaktaydı. Örneğin, Kanuni Dönemi'nde Aynaroz keşişlerinin cizye mükellefi olduğu bilinmekteydi (Lowry, 1981: 134-135) . Limni Adası'ndaki Aynaroz'a bağlı keşişler, maktu olarak cizye vergisi ödemekteydiler (Demircan, 2012: 102). İşbilir'in makalesine göre ise (2004: 108-109) 1671 yılında Midilli Adası'na gelen bir görevli, manastırdaki rahipleri cizye vergisine zorlamıştı. Eğer durum bu şekilde ise Midilli Adası'nın, keşişleri de 1692'den önce de cizye ödemekle yükümlü hale gelmişlerdi. Nitekim bir kayıтта,

“... manastır-ı mezburun rahiblerinden ‘amele kâdir olan rahiblerin ru’s-ı cizyeleri ber-mucib-i emr-i âlî ednâ hesabından nakl ile 366,5 kıyye revgân-ı zeyt manastır-ı mezbure tarafından beher sene kendilerin getirip ıstabl-ı âmireye teslim eylemek üzere binsekseniki senesi şevvaline tahrir ve bindoksansekiz senesinde ıstabl-ı âmire tarafına maktuen kaydolan revgân-ı zeyt...” (BOA, C..Ev., 389/19734).

denilerek, henüz daha 1672 ve 1686-1687 tarihleri arasında bile, manastır rahipleri tarafından ödenen cizyeden bahsetmektedir. Buna göre manastır rahipleri, maktu olarak bir cizye yükümlülüğü altında görünmektedirler. Bu ilginç bir durumdur, çünkü diğer Ege Adaları'nda ve Girit'teki uygulamalar, rahip ve keşişlerin, ancak 1692'deki reformun ardından cizye ödemeye başladığını işaret etmektedir.⁸ Buralarda din adamlarından cizye alınmama nedeni, adalardaki Katolik baskısını kırmak ve Ortodoks inancı için güvenli bir alan açmaktır (A.N. Adıyeke, 2017: 137). 1692'de din adamları maktu olarak cizye ödeme yükümlüsü olmuşlar ve 1694'de diğer reaya gibi bireysel cizye yükümlüsü haline gelmişlerdir (Balta vd. 2001: 343). Cizyede ölçünün *toprak sahibi olmak* olması ve toprak sahiplerinden alınması, Kreokopou Manastırının gereğinden fazla toprağa sahip olması veya manastırın tahrirden sonra elde ettiği topraklar nedeniyle, kendilerinden bu verginin tahsil edilmesine neden olmuş olabilir ve belki ayrı bir araştırmanın konusu olmalıdır.

Önceden de cizye alınıyor olsa bile, 1692 yılındaki vergi reformu sonrası yayınlanan fermanla rahip ve manastır keşişlerinden de cizye vergisi alınmaya başlanması, Kreokopou Manastırındaki din adamlarını da etkilemiş görünmektedir. Kayıтта, manastır rahip ve keşişleri için H. 1104 (M. 1692-1693) senesinden itibaren cizyelerin evrâk ile tahsil edilmeye başlandığı ve manastırın 50-60 civarında rahibi bulunduğu bahisle, rahip ve keşişlerden cizye vergisi alınmaya başlanmasından itibaren, bugüne kadar bu kişilerden cizye vergilerinin *ednâ* yani fakir cinsinden alındığından bahsedilmekteydi. Şikâyetin konusu ise cizyedârların bir kaç yıldan beri âlâ cizyesi talebiyle, rahipleri rahatsız etmesiydi. Vakfın mütevellisi, bu durumun devam etmesi halinde hem rahiplerin perişan olacağından, hem de İstanbul'a gelecek olan zeytinyağının telef ve kaybolacağından endişelenmekteydi. Bunu önlemek için yapılan yazışmalar sonrasında beş adet rahibin âlâ cizyesinden *ednâ* cizyesine geçmesi sağlanmışsa da bunun yeterli olamayacağı da mütevellî tarafından belirtilmekte ve 20 rahibin daha *ednâ* cizyesine dönmesi için, Şeyhülislam'dan ricada bulunulmaktaydı (BOA, C..Ev., 389/19734). Anlaşıldığına göre, rahiplerin âlâ cizyesine yazılmaları, manastır ve buradan elde edilen geliri bir hayli etkilemişti ve bu durumun en çok zarar verdiği yer ise

8 Cizye ve Balkanlar, Ege Adaları, Girit'teki uygulamaları için bk: Nedkoff (1944); Kiel, M. (1990); Sariyannis (2011).

manastır arazisi gelirine sahip olan ve her yıl 366,5 kıyye zeytinyağını vergi olarak alan Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı’yı. Mütevelli es-Seyyid Ahmed’in bu arzuhaline üzerine, 25 rahibe *ednâ* cizyesi yazılması hususunda emrin H. 8 Zilhicce 1115 (M. 13 Nisan 1704) tarihinde çıktığı ve kayıtlara geçildiği belirtilmektedir (BOA, C.Ev., 389/19734).

Aralık 1763 tarihli ve manastır arazisi gelirleriyle ilgili diğer bir belge, manastır rahiplerinin devlete yazdıkları bir şikâyetnamedir. Rahipler dilekçelerinde, her yıl öşür, bağ-bahçe, zeytin ağacı, palamut, kovan ve çeşitli ağaçlara vergi ödediklerini anlatarak, bunun senede 300 akçe tuttuğunu, yine 366,5 kıyye miktarında zeytinyağını bizzat İstanbul’a getirip, Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı’na ait cami ve türbenin kandilleri için teslim ettiklerini, bunların yanında cizyelerini de cizyedâr olanlara ödediklerini belirtmekteydiler. Rahiplerin şikâyetçi olduğu durum ise, mültezimin kendilerini rahatsız ederek, fazladan para istemesiydi. Mültezim, araziye vakıf mütevellisinden iltizâm eylediğini söyleyerek, bunun için senede bin-iki bin kuruşluk bir bedel ödediğinden bahisle, bu parayı rahiplerden zorla almaya çalışmaktaydı. Eğer bu parayı vermezlerse, tarla, bağ-bahçe, zeytin ve palamut ağaçlarını ve hatta manastırı ellerinden almakla tehdit etmekteydi. Manastır rahipleri, bu saldırıların sonunun olmadığını belirterek, perişan hale gelmemeleri ve rencide edilmemeleri için Molova ve Midilli kadılarına emir verilmesini istiyorlardı (BOA, C. Ev. 603/30414).

Bu arada aynı belge bize, Kreokopou Manastırı rahiplerinin, kendilerine yapılan baskı nedeniyle 1663’de Molova’daki nâibe başvurduklarını da göstermektedir. Rahipler, Çetre, Aklovanya (Alburya?) ve Telonya (Tilvinye) köyleri voyvodasının, adamları ile birlikte arazilere saldırmışından şikâyetçi olmuşlardı. Rahiplerin isteği bu saldırıların engellenmesiydi. Yapılan inceleme, devletin kayıtlarına göre bağ ve bahçelerin manastırdaki rahipler tarafından kullanıldığı, bir miktarının ziraat, bir miktarının ise köy ahalisine icar karşılığı verildiği, kiranın ise rahipler tarafından alındığını göstermekteydi. Vakıf mütevelliyesi Fatma Hanım yukarıda anlattığımız üzere durumdan şikâyetçi olarak, rahiplerin manastır arazisini zabt edip icara verdikleri, burada ziraat yaparak üretilenleri kendileri aldıklarını ve *beher sene bir mikdâr revgân-ı zeyt veririz* dediklerini belirtmekteydi. Dava sonucunda manastır arazisinin rahipler üzerine yazılıp, kaydedilmesine haraç, öşür gibi vergilerin ise vakfa ait olmasına karar verildi (BOA, C. Ev.603/30414).

Ayrıca H. 1076 (M. 1665-1666) yılında arazinin iltizâm olduğu ve bedelinin vakfa ait olduğu karara varılmıştı. Yine aynı belge bize Ocak-Şubat 1677 tarihinde (H. Şaban 1077) mütevelliyenin şikâyeti üzerine Divân-ı Hümayûn’dan yazılan bir yazı ile arazi üzerinde şikâyet konusu olan durumun düzeldiği, rahiplerin vergilerini düzgün bir şekilde ödediğini ve yıllık 366,5 kıyye zeytinyağını da vakfa bizzat verdiklerini göstermektedir. Fakat yazının devamında, rahiplerin bu duruma razı olmalarına rağmen, bu defa mültezim olanların razı olmayıp, iltizam bedelini rahiplerden almak istedikleri işaret edilmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi mültezimler, bu paranın ödenmesini, aksi halde tarla, bağ, bahçe ve ağaçlara el koyacakları tehdidinde bulunarak, rahipleri tehdit ve rencide etmeye başlamışlardı. Durumla ilgili vakıf mütevelliyesinin arzuhalinde, mültezimlerin *manastır-ı mezbûr arâzisi ve eşcârlarını zabt ve sarf kasdıyla müdâhale ve gadr...* ettiklerinden şikâyet edilmekteydi. Mütevelliyeye, bu durumun devamı halinde ise, rahiplerin zor durumda kalacağını ve bunun da vakfa gelen geliri etkileyeceğini düşünmekteydi. Vakıf, rahiplerin kanunen ödenmesi gereken öşürleri zamanında mültezimlere verdiğini belirterek, görevlilerin mültezimleri vakfa ait olan mahsullerden uzak tutmasını ve araziye kullananlara yaptıkları saldırıların sona erdirilmesini rica etmekteydi (BOA, C. Ev. 603/30414).

Görüleceği üzere, vakıf için en önemli olay, gelirin devam ettirilmesi idi. Bunu sağlayabilmek için vakfın önce yeterli vergi ödemediğini düşündüğü manastır rahiplerinden, bu işi hallettikten sonra ise rahiplerin ve araziyi kullananların üretim yapmasını engelleyen mültezimlerden şikâyetçi olarak rahipleri koruyan bir pozisyon alması, vakıf için önceliğin araziden kendilerine gelecek olan gelir olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Burada vakıf için önemli olanın rahip veya mültezim ya da Müslüman veya gayrimüslim olmadığı görülmektedir. Çünkü ne şekilde olursa olsun, kim yaparsa yapsın üretimin devam etmesi, vakfın da uzun ömürlü olmasını sağlayacaktır. Bu durum aslında Osmanlı Devleti'nin, tarımsal üretimi kutsayan ve devamı için tüm önlemleri alan klasik dönem iktisat anlayışının yerele indirgenmiş bir yansımasıdır.

Manastır arazisine ait bir başka olay H. 1178 (M. 1765) tarihinde kayıtlara giren bir haksız zapt şikâyetidir. Çömlek köyünden Kara Süleyman tarafından yazılan bu şikâyetnamede, Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı'na ait manastır arazisinden elde edilen zeytin üzerindeki anlaşmazlıktan bahsedilmektedir. Buna göre, vakfa ait, manastırın Telonya köyü civarında bulunan arazisindeki zeytin ağaçlarının mahsulü iltizamı üzerinde olan ve bir müddet önce katledilen Abdurrahman Ağa isimli kişi, katlinden bir ay önce Kara Süleyman'a, 600 kuruşa zeytinliğin mahsulâtını satmıştı. Abdurrahman Ağa'nın vefatından sonra mirasçıları, bu zeytinleri toplayarak depoladılar. Fakat o sırada Midilli Nâzırı olan Hasan Ağa, Abdurrahman Ağa'nın kendisine Peraşle köyü mukataasından 2.200 kuruş borcu olduğunu söyleyerek, toplanan ve depolanan bu ürünlere hizmetlilerini göndererek el koyulmasını sağladı ve zeytinleri Telonya'daki değirmencilere taksim ederek, bunlardan 572 testi zeytinyağı elde etti. Kara Süleyman bu durumdan şikâyetle, değirmenlerde kendisine ait olması gereken bu zeytinyağlarından sadece 250 testi bulunduğunu belirterek, kendisine ait olması gereken zeytinyağının Hasan Ağa'dan alınmasını istemekteydi (BOA, C.Ev., 6739).

1818 yılına gelindiğinde, bu defa problem Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı mütevellisi ve mültezimler ile manastır arazisi civarında bulunan köy ahali arasında ortaya çıkmıştır. Telonya ve Çetre köyünden tamamı gayrimüslim 16 kişi, bu köylerin zabiti olan Mehmed Tahir Ağa'ya başvurarak, mültezimlerden şikâyetçi olmuş ve durum mahkemeye yansımıştır. Bu iki köy ahalesinin yakınma nedeni ise köylere ait meraların paylaşılması sorunudur. Köylülerin mahkemede anlattığına göre, Kreokopou Manastırı arazilerinin mültezimleri olan Ali Baba ve Mehmed Zuhri, mültezimliklerini kullanarak aç gözlü davranmakta ve kanuna aykırı hareket etmekteydiler. Bu kişiler, mültezimi oldukları manastır arazisinin senelik hâsılâtını almakta iken aynı zamanda bu köylerin arazisi olan ve eskiden beri köylülere ait hayvanların gelip-geçtiği, otundan ve suyundan yararlandığı meraları da zapt etmek istemekteydiler. Mültezimler, bu meraların manastır arazisi mülkü olduğu iddiasıyla buraları köylülere icara vererek hâsılata el koymakta ve aynı zamanda köylülere kötü davranmaktaydılar (BOA, C.Ev. 13/617).

Vakıf mütevellisi ise bu durum karşısında, mültezimleri koruyan bir tutum içerisinde görünmektedir. Mütevellî, reâyanın bu arazilere tecavüzünün önlenmesi ve meraların vakıf tarafından zaptı için devlete bir arzuhal vermiş, Molova ve Midilli kadılarına bir emir yazılmasını istemiştir. Belgede mahkemeye gidilme nedeni olarak köy reâyasının manastıra ait bazı yerlere *bizim meramızdır* diyerek müdahalede bulunması gösterilmektedir (BOA, C.Ev. 13/617). Mütevellinin böyle bir tutum takınma nedeni, şüphesiz ki vakfa ait arazilerin ve buradan gelen gelirin artırılması olmalıdır.

Açılan bu dava sonucunda, mahkemenin arazinin keşfine karar verdiği görülmektedir. Arazide, Mustafa b. Baba Ali, Tiryaki Mustafa b. İsmail, Ali b. Mehmed, Ömer b. Mehmed, Ali b. Hüseyin, Ömer b. Süleyman, Ahmed b. Süleyman, Ahmed b. Mehmed, Mehmed b. Mustafa isimli 9 kişinin şahitlikleriyle yapılan

tetkik sonucunda sınırları belirlenen yerlerin manastır arazisi olmadığı, Telonya ve Çetre köyleri arazisi olduğu, mültezimlerinden buralara herhangi bir saldırı olmaması ve ellerinde iki seneden beri haksız olarak tuttıkları yerlerin haraç vergisinin, köylerin zabiti Mehmed Tahir Ağa’ya, icarlarının da davacı köy reâyasına ödenmesine karar verilmiştir (BOA, C.Ev. 13/617). Kreokopou Manastırı ile ilgili başka bir kayıt ise bundan bir yıl sonraya (1819) ait olan ve manastır ile ilgili mülknâme ile yukarıda bahsedilen manastıra ait arazilerin yeri, sınırları ve içinde ihtiva ettiklerini gösteren bir defterdir (HH.d., 20574).

Sonuç

Midilli, verimli toprakları ile fethinden itibaren devletin özel önem verdiği, saray ve başkentin bazı ihtiyaçlarının karşılandığı bir adaydı. Kreokopou Manastırı arazileri, hem genişliği hem de elde edilen ürünlerin bolluğu ile dikkat çekicidir. Arazinin büyüklüğü ve buradan elde edilen gelirin miktarı, aynı zamanda vergi gelirlerinin de kayda değer bir meblağa ulaştığını göstermekteydi. Manastır gelirleri, tahrirden sonra adadaki diğer manastırlarla birlikte İstabl-ı Âmire’ye aktarılmışsa da, bir müddet sonra bizzat padişah tarafından Üsküdârî Şeyh Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı’na bağlanmıştır. Vakıf, gelirlerini İstabl-ı Âmire ile paylaşma konusuna itiraz etmiş ve vergi gelirlerin tümüne sahip olmuşsa da bu defa manastır arazisinin gelirlerinden faydalanmak isteyen devlet görevlileri, çevre köy reayası ve hatta vergi konusunda şikâyetçi olan manastır rahip ve keşişleriyle uğraşmak zorunda kalmıştır. Arazinin gelirleri konusundaki bu mücadeleler arazi verimliliğinin iştah kabartıcı olduğunun bir göstergesi olmalıdır. Manastır ruhbanı ise kendilerine hem vakıf ve hem de vergi tahsildârı konumundaki görevliler tarafından yapılan baskıya karşılık, başkente çeşitli dilekçelerle başvurarak, üzerlerindeki bu baskıyı kırmaya çalışmışlar ve ödemekle yükümlü oldukları vergiyi en aza indirmeye gayretinde olmuşlardır. Görünen o ki bir müddet sonra manastır, üzerindeki bu baskılara dayanamayarak, Ortodoks Patriği’nin çabalarına rağmen, kapısına kilit vurmaktan zorunda kalmıştır. Belki de manastırın kapanma sebebi, bu yoğun gelir kavgasının ortasında kalarak yıpranmasıdır.

Kaynaklar

1. Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri, Mustafa III (AE. SMST III), D. no: 155, G.no: 12197, H. 9 Rabiulahir 1175 (M. 7 Kasım 1761).

Cevdet-Evkâf (C..Ev.), D. no: 3069, H. 1 Rabiulahir 1121 (M. 10 Haziran 1709); D. no: 6739, H. 12 Recep 1178 (M. 5 Ocak 1765); D. no:389, G.no:19734, H.29 Muharrem 1177 (M. 9 Ağustos 1763); D. no:603, G. no: 30414, H. 2 Cemazeyilahir 1177 (8 Aralık 1763); D. no: 13, G.no: 617, H. 29 Şaban 1233 (M. 4 Temmuz 1818).

Hazine-i Hassa Defterleri (HH.d.), G.no: 20574, H. Cemazeyilevvel 1234 (M. Şubat-Mart 1819).

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), no: 10490, H. 1 Ramazan 1142 (20 Mart 1730).

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.), Defter no: 264, H. 954-955 (M. 1548).

Topkapı Sarayı Arşivi Müzesi Defterleri (TS. MA. d.) No: 2574, H. 29 Zilhicce 1033 (M. 12 Ekim 1624)

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Vakıf Maaşları Defteri (VMD), No: 184/166/1326.

Vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğü Arşivi (VİBMA)

Hanya ve Midilli Vakıf Defteri, No: 2332.

2. Araştırma Eserleri

Adıyeke, Ayşe Nükhet (2017). 18. Yüzyılda Girit'te Cizye Uygulaması ve Toplumsal Etkileri. *Bellekten*, Cilt: LXXXI, Sayı: 290, Nisan, 135-159.

Adıyeke, Nuri (2015). XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Resmo (Girit) Manastır Vakıfları. *Bellekten*, Cilt: LXXIX, Sayı: 285, Ağustos, 559-587.

Balta, Evangelia - A. Nükhet Adıyeke - Nuri Adıyeke (2001). *The Poll-Tax in the Years of the Cretan War (Symbol of Submission and Mechanism of Avoidance)*. Tesavrimasta, Bolletino dell'Instituto Ellenico di Studi Bizantini e Postbizantini, Venezia. 31. 323-359.

Barkan, Ömer Lütfi (1943). *XV ve XVI ıncı Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirâi Ekonominin Hukukî ve Mâlî Esasları*. I. Cilt, Kanunlar. Burhaneddin Matbaası.

Churches of Lesvos. *A Preservation Study for the Katholikon of Moni Perivolis and Other Historic Churches*. World Monuments Fund, New York. 2011.

Darkot, Besim (1993). Midilli. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. (8), 282-284. Milli Eğitim Basımevi.

Demircan, Yasemin (2002). Ege Adalarında Osmanlı Hâkimiyeti. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek & Salim Koca (Ed.), *Türkler*. 9. Cilt (363-372). Yeni Türkiye Yayınları.

Demircan, Yasemin (2012). XV-XVII. Yüzyıllar Arasında Osmanlı Hâkimiyetinde Limni Adası Manastırlarının Durumu. *Bilig*, (Kış, Sayı: 60), 87-110.

Güven, M. Salim (2012). Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Mektupları Üzerine Bir Değerlendirme. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (19), 105-142.

Hammer, Joseph von (1330). *Devlet-i Osmaniyye Tarihi*. İstanbul: Bedrosyan Matbaası.

- Midilli'de Kreokopou Manastırı Arazi Gelirini Paylaşma Mücadelesi ve Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı
- Hamoudopoulos, Minas D. (1880). I Moni tou Kriokopou. *Ekklesiastiki Alitheia*, İstanbul: 1/4, 53-56.
- Heyd, William (2000). *Yakın Doğu Ticaret Tarihi* (Enver Ziya Karal, Çev.). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnalçık, Halil (1993). Cizye. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (8), 45-48.
- İşbilir, Ömer (2004). Foundation (Vakıf) Establishment Process in Midilli Island Under the Rule of the Ottoman Empire. Turkish Marine Research Foundation, *II. National Aegean Islands Symposium*, İdris Bostan and Sertaç Hami Başaran (Eds.), 107-111.
- Kampouridis, E. Konstantinos (2016). I Lesvos ton 16o Aiona Oikonomia kai Plythismos. To Othomaniko Katastiho tis Apofrafis tou 1548, Tessaloniki.
- Karydis, Dimitris N. - Machiel Kiel (2000). *Mytilinis Astygrafia kai Lesvou Horografia 15os-19os Aionas Me Vasi Adimosieftes Othomanikes kai Gallikes Arhiakes Pikes*. Atina.
- Karydonis, Stavros (1900). *Ta en Kalloni tis Lesvou Stavropigiaka kai Patriarhika Monastiria tou Agiou Ignatiou Arhiepieskopou Mythimnis eis Meri Duo*. İstanbul.
- Kemal, Necmettin (2004). Aziz Mahmud Hüdâyî Hazretleri ve Dönemin Siyasal Ortamina Etkisi. Zekeriya Kurşun, Ahmet Emre Bilgili, Kemal Kahraman & Celil Güngör (Ed.), *Üsküdar Sempozyumu I*, 51-69.
- Lithgow, William (1650). *Total discourse of the rare adventures & painefull peregrinations of long nineteene yeares travayles from Scotland to the most famous kingdomes in Europe, Asia and Affrica*. London.
- Lowry, Heath W. (1981). A Note on the Population and Status of the Athonite Monasteries Under Ottoman Rule (ca. 1520). *Wiener Zeitschrift für Die Kunde Des Morgenlandes*, Wien, 115-135.
- Mansel, Arif Müfid (1988). *Ege ve Yunan Tarihi*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Miklosich, Franz et Joseph Müller (1860). *Acta et Diplomata Graeca Medii Aevi Sacra et Profana. Collecta Ediderunt*. Volumen Primum, Vindobonae.
- Oğuz, İbrahim (2014). *Midilli'de Osmanlı Vakıfları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şemseddin Sami. (1996). *Kamusu'l-A'lam (Tıpkıbasım)*. Kaşgar Neşriyat.
- Tansel, Selâhattin (1985). *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Turan, Şerafettin (2000). *Türk-İtalya İlişkileri I, Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Ünal, Ayhan Afşin (2002). *XVI. Yüzyılda Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaletinde Midilli Sancağı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Hasan Kâmil (1991). Aziz Mahmud Hüdâyî. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (4), 338-340.
- Yılmaz, Hasan Kâmil (1993). Celvetiyye. *Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, (7), 273-275.
- Yılmaz, Hasan Kâmil (1999). *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*. Erkam Yayınları.

Tablo 1. *Kreokopou Manastırı'na Ait Araziler (HH.d. 20574; Hamoudopoulos,1880: 53-54).*

Mezvi'	Cinsi	Ölçü ⁹	Açıklama
Guna	Tarla	5	Üç tarafı deniz, bir tarafı Abdurrahman, Mihalaki Andonaki tarlalarıyla mahdud.
Ala Sefatolyo? Kostantini	"	5	Pirmatyo Yorgaki, Andonaki ve Halo Nikoli tarlaları ile mahdud.
Alufye nâm-ı diğer: Fotpetin	"	5	Yorgaki, Mihalaki, Dimitraki, Mihal, palamutluk ve tarik- amm ile mahdud.
Alufye nâm-ı diğer: Fotpetin	"	10	Tarik-i amm, ... Kostu Dimitraki, Mihal tarlalarıyla mahdud.
Hormin (Hormiu)	"	3	Tarik-i amm, dalyan harmanı, manastırın ahır ve tarlası ve mahzenleriyle mahdud.
Aymo (Arev)	"	3	Maderlu veled-i Andonaki, Mihalaki, Andonaki, manastırın harman tarlası ve tarik-i amm ile mahdud.
Velladina	"	10	Foti ve Manolaki Bahçesi ve Mirancola yeri ve tarik-i amm ile mahdud.
Ahladona (Ahlidu)	"	4	Çadırlı Andonaki ve Manolaki ve çay ve çit ile mahdud.
Haller	"	4	Katyo Manolaki, Marazlı Andonaki ve vadi ile mahdud.
Muman (Mal)	"	5	Adalı .... yalısı ve vadi ile mahdud.
Kudurina	"	19	Vadi ile mahdud.
Perivoli nâm-ı diğer: Satita Bahçesi	Bahçe	Verilmemiş. Ağaç:1	Civar-ı erbaası ma'lumü'l-hudud.
Filo	Tarla	3	Pavlaki Dimitraki ve Yorgaki Papazoğlu ve Dalya Makmi ve tarik-i amm ve çay ile mahdud.
Mitepolyana	"	4	Simyato Yorgaki ve dalyan ve Mihalaki Andonaki tarlalarıyla mahdud .
Filo	Tarla Bahçe	4 10	Dimitraki Vesiki ve Vesiki Pavlaki bahçeleriyle mahdud. Hâlâ incir bahçesidir.
Kolna	Tarla	20	Manastır-ı mezburun çiftlikleri. Civr-ı erba'ası çay ve temrak(?) ve vadi ile mahdud.
Kolna	"	10	Mihalaki Dimitraki ve İbrahim Çelebi ve temrak(?) ve vadi ile mahdud.
Emirse	Tarla Bağ	8 15	İbrahim Çelebi ve çay ve tarik-i amm ile mahdud evlâ tarla yanında bağ .... Harab olub hâlâ tarladır.
Sila nâm-ı diğer: Ahyolo der Filo	Tarla	4	Papayannaki Marilo Konstantin, Manoli Çömlekçi, bulaki, Dimitraki tarlalarıyla mahdud.
Panagia İstetelulirya	"	3	Dimitraki Latako ve Manolaki Pili ve Ahmet ve çit ile mahdud.
Panagia İstetelulirya nâm-ı diğer: Kahari ve Der mezvi-i Monis	Tarla Zeytin Ağacı	3 849 adet	Çay ve Mustafa Çavuş ve Panagi .... ve vadi ile mahdud.

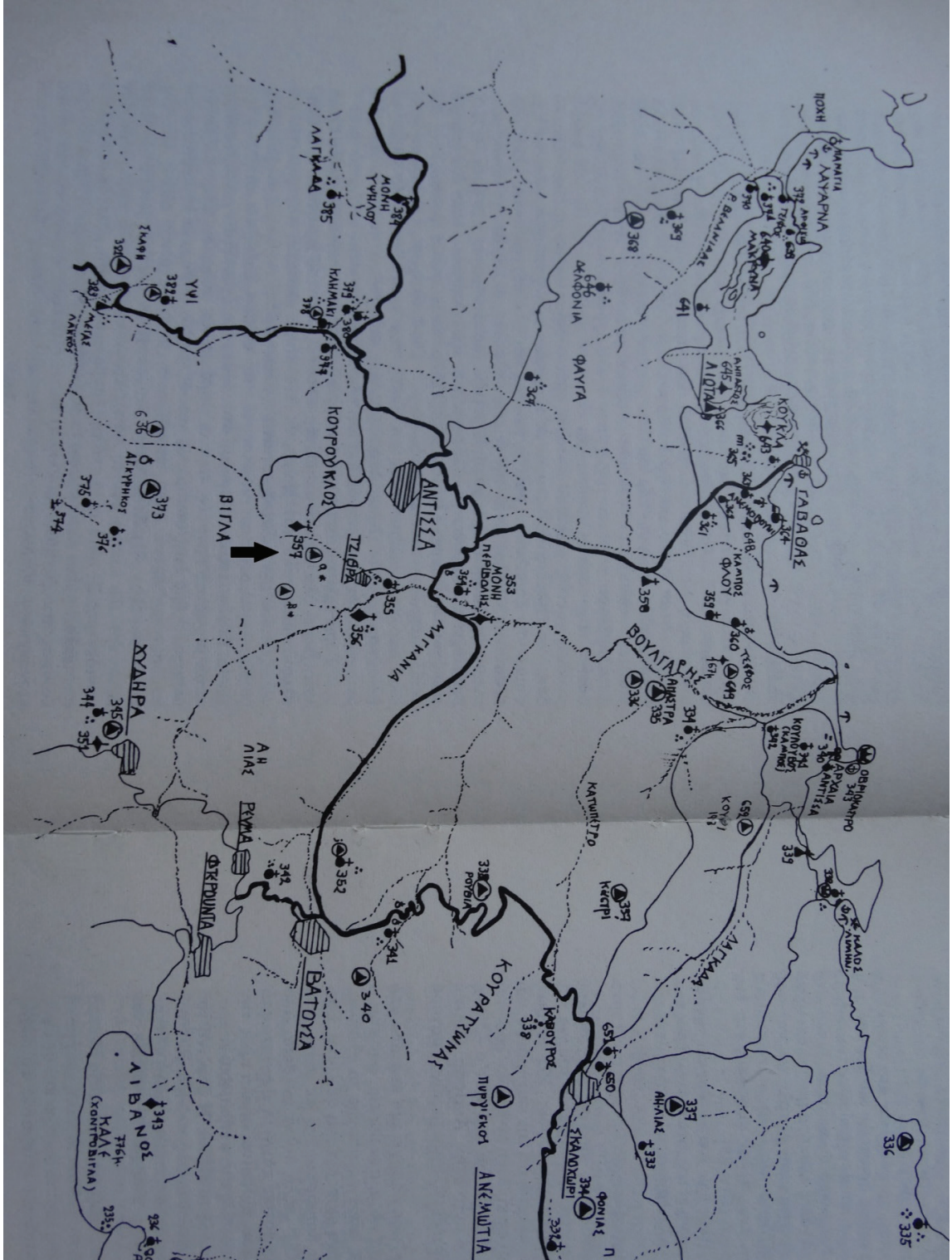
9 Ölçü; Tarla için kilelik, bağ ve bahçe için ise ırgatlık olarak verilmektedir.

Midilli’de Kreokopou Manastırı Arazi Gelirini Paylaşma Mücadelesi ve Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı

Panagia Ava ... ve Küçük İskâmiye	Tarla Tarla	5 2	Çay ve Şabanoğlu Mehmed ve tarik-i amm ile mahdud. Karye-i Çömlek
Panagia Alari nâm-ı diğer: Makaru Filo	Tarla İşcâr-ı İncir:13 Badem: 3 Palamud:2	1,5	Andonaki Yorgaki ve Panagi Halo ve Fati Yorgi Kosta tarlalarıyla mahdud.
Lalsari Çiftlik	Bağ-ı Cedid ve Samanlık	21	Civâr-ı erbaası ma’lumü’l-hudud.
Asgamina	Tarla Tarla	5 3	Letasi Pavlaki ve çay ve Dimitraki Vesiki tarlalarıyla mahdud.
Benam Akalim nâm-ı diğer: Adalumeta	”	3	Derya ve çay ve ..... Yorgaki ve Yorgaki Dimitraki tarlalarıyla mahdud.
Varna nâm-ı diğer: Lidadi	”	5	Yorgaki Yakumi ve Stamatyu Canu Papa Palesiyu ve Panagia tarlalarıyla mahdud.
Saraçenoz	”	3	Derya ve Andonaki Manulaki ve Panagi Vesiki ile mahdud.
Arsid nâm-ı diğer: Karaça	”	4	Vadi ve dere ile mahdud.
Malur nâm-ı diğer: Pakomeni ve Papa Mirkan	”	3	Manolaki, Yorgaki ve ormanlık ve tarik-i amm ve vadi ile mahdud.
Ustino Arkadiyalisila nâm-ı diğer: Kanarya	”	3	Manolaki ve Yorgaki ve Dimitraki ve Deli Manol ve cebel ile mahdud.
Borlukukur	”	2	Çay ve vadi ile mahdud.
Lalsari nâm-ı diğer: Kiryako ve İsfendo ve Menadiko ve Haristi demekle meşhûr	”	20	Civar-ı erbaası ma’lumü’l-hudud.
Asyadimo	”	2,5	Bağlık ve Mihalaki Puludin ve tarik-i amm ve cebel ile mahdud.
Samlu nâm-ı diğer: Lemiri	”	3	Dalyan bahçesi ve yalı ve Palopina Areflin tarlası ve tarik-i amm ile mahdud.
Valadino nâm-ı diğer: Lapsar	Tarla Bağ-ı cedid	9 4	Dalyan ve Dimitri Yorgi ve Manolaki Ak bahçesi ve vadi ile mahdud.
Lapsar	Tarla	5	Civâr-ı erbaası ma’lumü’l-hudud.
Alye Lapsar nâm-ı diğer: Varna	”	3	Civâr-ı erbaası ma’lumü’l-hudud.
Lenari Kordeni nâm-ı diğer Eldan	”	3	Civâr-ı erbaası ma’lumü’l-hudud.
Mestavi Maluda nâm-ı diğer: Tavi	”	40	Pavlağın Dimitraki ve derya ile mahdud.
Kukupli nâm-ı diğer: Pırasa	”	12	Civâr-ı erbaası ma’lumü’l-hudud.

Kaynak: *Hazine-i Hassa Defterleri (HH.d.)*, G.no: 20574, H. Cemazeyilevvel 1234 (M. Şubat-Mart 1819); Hamoudopoulos, M.D. (1880). I Moni tou Kriokopou. *Ekklesiastiki Alitheia*. İstanbul: 1/4. 53-56.

Harita 1. Kreokopou Manastır'ının Yerini Gösterir Harita. (Haritada Kreokopou Manastır, okla gösterilen 357 numaralı alandır)

Kaynak: Axiotis M. (1992). Perpatontas Ti Lesvo. Topografika, Istoria, Arheologia. Tomos A. Mytilini. s. 392.